

RADOSŁAW GAZIŃSKI

(Szczecin, Instytut Historii i Stosunków Międzynarodowych, Uniwersytet Szczeciński)

GŁÓWNE KIERUNKI DZIAŁALNOŚCI ARCHIWUM PAŃSTWOWEGO W SZCZECINIE W LATACH 2007–2017

Słowa kluczowe: Archiwum Państwowe w Szczecinie, działalność archiwalna i naukowa, popularyzacja zasobu

Lata 2007–2017 to bardzo ważny, wydzielony, okres w dziejach Archiwum Państwowego w Szczecinie¹. Otwiera go w 2007 r. przejście na emeryturę, po osiągnięciu wieku emerytalnego, wieloletniego szefa szczecińskiej placówki prof. Kazimierza Kozłowskiego² i objęcie funkcji dyrektora przez dr. Jana Macholaka, dotychczasowego zastępcy dyrektora. Przekazanie władzy odbyło się w sposób całkowicie płynny, bez negatywnego wpływu na funkcjonowanie archiwum. Data zamykająca omawianą dekadę to przejście w 2017 r. na emeryturę dyrektora dr. Jana Macholaka i objęcie kierownictwa archiwum, dość niespodziewanie dla środowiska archiwalnego, przez politologa dr. hab. Krzysztofa Kowalczyka prof. Uniwersytetu Szczecińskiego. Jak można oceniać dekadę dr. Jana Macholaka jako szefa szczecińskiego archiwum? Była ona w dużej mierze twórczą kontynuacją działań poprzednika, chociaż pojawiały się nowe wyzwania wynikające z postępującej cyfryzacji administracji państwowej oraz z coraz pilniejszej konieczności budowy nowej infrastruktury magazynowej dla archiwum.

Zasadniczym celem artykułu jest zatem uchwycenie najistotniejszych zmian, jakie zachodziły w szczecińskim archiwum w okresie, gdy placówką kierował Jan Macholak. Na kierunki działalności szczecińskiego archiwum w latach 2007–2017 będziemy spoglądać z kilku punktów widzenia. Po pierwsze, prze-

---

¹ Pracę Archiwum Państwowego w Szczecinie do 2005 r. na wszystkich polach podsumowuje monografia pt. *Mundus archii mundus memoriae. Archiwum Państwowe w Szczecinie 1945–2005*, red. M. Frankel, Szczecin 2007, s. 182.

² Prof. Kazimierz Kozłowski był dyrektorem szczecińskiego archiwum przez 32 lata i po odejściu z funkcji dyrektorskiej skoncentrował się na pracy na Uniwersytecie Szczecińskim.

analizujemy działalność na przedpolu archiwalnym oraz pozyskiwanie z niego nowych materiałów archiwalnych; po drugie, spojrzemy na tempo ich opracowywania, co w rezultacie daje razem (pozyskiwanie i opracowanie) rzeczywisty wzrost ilości akt przygotowanych do udostępniania. Po trzecie, analizie zostanie poddane samo udostępnianie akt użytkownikom w pracowni naukowej archiwum, co potraktujemy jako nierozdzielalną całość wraz z usługami reprograficznymi i kwerendami archiwalnymi. Po czwarte, zwrócimy uwagę na współpracę archiwum z otoczeniem oraz na działalność naukową i popularyzatorską prowadzone przez pracowników placówki³.

Przedpole archiwalne i nadzór nad narastającym zasobem archiwalnym stanowi jedno z największych wyzwań, przed jakimi stoją współczesne archiwa historyczne. Wiemy bowiem wszyscy, że archiwa państwowe w Polsce, i nie tylko w naszym kraju, nie są w stanie przyjmować do swych magazynów wszystkiego, co zostało wytworzone na przedpolu⁴. Masowość produkowanej w różnych instytucjach dokumentacji, przynajmniej do czasu powszechnego wprowadzenia dokumentu cyfrowego⁵, zmusza archiwa historyczne do prowadzenia aktywnych działań na przedpolu, określanych jako kształtowanie narastającego zasobu archiwalnego⁶. W tym określeniu zawiera się bardzo ważne zadanie stojące przed archiwami historycznymi. Mianowicie to archiwiści, kształtując w ten, a nie inny sposób zasób, kreują źródła, które w następnych latach będą analizować historycy. Odpowiedzialność to wielka, bowiem od wrażliwości archiwistów zależy, co będą wiedzieć o naszej epoce następne pokolenia. Dlatego też analizując działalność Archiwum Państwowego w Szczecinie w dekadzie lat 2007–2017, na początek przyjrzymy się jego pracy na przedpolu archiwalnym⁷. W omawianym okresie szczecińskie archiwum nadzorowało ok. 270 instytucji funkcyj-

³ Tekst powstał na podstawie informacji zamieszczonych w sprawozdaniach Archiwum Państwowego w Szczecinie z lat 2007–2016, przechowywanych w aktach własnych jednostki. Za ich udostępnienie osobiście dziękuję p. Marii Frankel, zastępcy dyrektora placówki. Większość wykorzystanych sprawozdań została wykonana przez nieżyjącą już Alicję Jabłońską. Porównaj także: A. Jabłońska, *Archiwum Państwowe w Szczecinie w liczbach 1945–2005*, *Mundus archii...*, s. 79–94.

⁴ O problemach masowości akt zob.: Z. Chmielewski, *Z archiwistyki po Europie XX wieku*, Szczecin 2017, s. 75–80, 96–113.

⁵ Porównaj: D. Nałęcz, *Archiwa u progu ery informacji — bilans otwarcia*, *Archiwa i archiwiści w dobie społeczeństwa informacyjnego. Pamiętnik IV Powszechnego Zjazdu Archiwistów Polskich. Szczecin 12–13 września 2002 r.*, t. 1, red. D. Nałęcz, Toruń 2002, s. 23–43, a także H. Wajs, *Archiwa wobec e-rządu i społeczeństwa informacyjnego*, *Archiwa i archiwiści...*, s. 55–64 oraz idem, *Dokument elektroniczny jako wyzwanie* [w:] *Archiwa polskie wczoraj i dziś*, red. K. Kozłowski, W. Stepniak, Warszawa 2012, s. 45–48.

⁶ Kształtowanie zasobu Archiwum Państwowego w Szczecinie w różnych latach było już przedmiotem dociekań szczecińskich archiwistów, zob. np.: K. Sobańska, *Kształtowanie zasobu Archiwum Państwowego w Szczecinie w latach 1945–1955*, „Szczeciński Informator Archiwalny” 2006, nr 19, s. 43–68.

⁷ Na temat przedpola archiwalnego do 2005 r., zob. A. Jabłoński, *Nadzór archiwalny*, *Mundus archii...*, s. 109–117.

jących na terenie działania archiwum i jego oddziałów, co dokładnie pokazuje tabela nr 1. Pracownicy archiwum prowadzili stały nadzór nad biurowością tych instytucji (dalsze przedpole archiwalne), jak i pracą ich archiwów zakładowych (bliższe przedpole archiwalne). Ingerencja w biurowość przejawiała się m.in. wpływem na zapisy i konstrukcję normatywów kancelaryjno-archiwalnych otrzymywanych przez nadzorowane instytucje (wykazy akt, instrukcje kancelaryjne, czasami instrukcje archiwalne). W interesującej nas dekadzie 1501 razy poprawiano stare lub wprowadzano nowe normatywy. Najwięcej tych działań podjęto w 2013 r., poprawiając lub wprowadzając 281 nowych dokumentów. Najmniej wspomnianych prac wykonano w 2007 r., przekazując w ręce kierowników lub dyrektorów nadzorowanych instytucji jedynie 59 kompletów normatywów. Z kolei na bliższym przedpolu archiwalnym archiwum szczecińskie, zgodnie z obowiązującymi przepisami, koncentrowało się na kontroli archiwów zakładowych nadzorowanych instytucji. W latach 2007–2016 wykonano łącznie (patrz tabela 1) 945 kontroli oraz 50 lustracji pokontrolnych. Sporządzono także 526 ekspertyz wskazujących zainteresowanym sposoby rozwiązania problemów ich własnych archiwów. Najważniejszym narzędziem poprawiającym jakość pracy archiwów zakładowych okazywały się jednak kontrole. Najwięcej owych kontroli przeprowadzono w 2011 r. — 115, najmniej w 2015 r. — 79. W sumie przeciętnie wizytowano każde nadzorowane archiwum raz na dwa, trzy lata⁸. Wizyty w archiwach zakładowych miały także na celu określenie czasu i trybu przekazywania do archiwum szczecińskiego i jego oddziałów akt kategorii „A” oraz prowadzenie nadzoru nad brakowaniem materiałów niearchiwalnych (kat. „B”). W opisywanej dekadzie wydano łącznie (tabela 1) 3537 zgód na zniszczenie ponad 120 km.b. (120 381,62 m.b.) dokumentacji niearchiwalnej. Najwięcej wspomnianych zgód (419) archiwa zakładowe otrzymały w 2014 r., co pozwoliło wybrakować ponad 15 km.b. (15 191,18 m.b.) materiałów niearchiwalnych. Najmniej zgód wydano w 2007 r. (285), decydując o zniszczeniu ponad 10 km.b. (10 611,75 m.b.) akt kategorii „B”.

Warto jeszcze zwrócić uwagę na zaleganie w archiwach zakładowych części materiałów archiwalnych, które powinny zostać przejęte przez szczecińskie archiwum i jego oddziały. Materiałów tych nie przejmowano z dwóch podstawowych przyczyn. Po pierwsze, w zdecydowanej większości nie były one odpowiednio przygotowane do przejścia przez szczecińskie archiwum⁹. Po drugie,

⁸ W archiwach zakładowych mających problemy z wykonaniem zaleceń pokontrolnych wizyty były zdecydowanie częstsze.

⁹ W istocie akta nie były uporządkowane, a do największych mankamentów należały: brak uporządkowania wewnątrz teczek, błędna klasyfikacja akt, nieprawidłowe opisy teczek, błędnie sporządzone środki ewidencyjne. W archiwach zakładowych regionu codzienną pracę utrudniały znaczne ilości nieuporządkowanego materiału z lat 60.–80. XX w., którego nie można było przygotować do przekazania do szczecińskiego archiwum ze względu na bieżącą działalność archiwów i słabość liczącą ich personelu.

przechowywanie akt, chociaż w zdecydowanie mniejszej skali, wynikało z ich przydatności w bieżącej działalności jednostki organizacyjnej. W tym przypadku nadzór najwięcej kłopotów miał z instytucjami wymiaru sprawiedliwości, zwłaszcza z sądami¹⁰. W punkcie wyjścia naszej analizy (2007) na przedpolu zalegało 301,45 m.b. akt koniecznych do przejścia. W następnych latach liczba ta stopniowo malała, osiągając w 2012 r. poziom 222,35 m.b. materiałów znajdujących się na przedpolu, po czym zaczęła wzrastać, dochodząc w 2016 r. do 573,64 m.b. archiwaliów¹¹. Podstawową przyczyną narastania w archiwach zakładowych dokumentacji archiwalnej nieprzygotowanej do przekazania były problemy kadrowe. Personel archiwalny był zazwyczaj nieliczny, często też nie do końca przeszkolony. W archiwach wielu instytucji nie było etatowych archiwistów, a opiekę nad przechowywanymi materiałami powierzano pracownikom merytorycznym innych działów. W rezultacie w natłoku bieżących działań nie potrafili oni odpowiednio przygotować akt do przekazania. Nie bez znaczenia było również zbyt długie zaleganie archiwaliów na stanowiskach pracy i niesystematyczne przekazywanie ich do archiwum zakładowego.

Gdyby na problematykę przedpola archiwalnego w opisywanej dekadzie spojrzeć z lotu ptaka, to największymi problemami archiwów zakładowych w naszym regionie były: trudności z pozyskiwaniem nowych powierzchni magazynowych, brak w wielu archiwach fachowego personelu oraz, co szczególnie mocno uderzało w pracę archiwów, nieprzestrzeganie przez ich macierzyste instytucje przepisów kancelaryjno-archiwalnych, a zwłaszcza niezrozumienie roli wykazów akt. Aby zaradzić tym mankamentom, Archiwum Państwowe w Szczecinie prowadziło szerokie działania edukacyjne. Dzięki nim wiele archiwów zakładowych poprawiło swoje funkcjonowanie, co zawsze szło w parze z większym zainteresowaniem się problemami archiwalnymi przez dyrekcje nadzorowanych jednostek.

Pozyskiwanie z przedpola archiwalnego odpowiednio wybranych materiałów archiwalnych to jedna z głównych funkcji każdego archiwum historycznego. Można stwierdzić, że przemyślane i stałe uzupełnianie zasobu danego archiwum przez przyjmowanie kolejnych dopływów z zewnątrz wpływa w sposób zasadniczy nie tylko na ilość akt, ale także na zwiększanie się potencjału informacyjnego przechowywanego zasobu. To z kolei przyciąga do pracowni użytkowników. Dlatego pozyskiwanie materiałów z przedpola archiwalnego jawi się jako kolejny

¹⁰ Problemy z instytucjami wymiaru sprawiedliwości wcale nie są nowe i dotyczą całej Polski: A. Jabłoński, *Stan archiwów zakładowych instytucji wymiaru sprawiedliwości w Polsce, Studia Archiwalne — historyczne — politologiczne*. Książka ofiarowana Profesorowi Kazimierzowi Kozłowskiemu, red. A. Czubiński, J. Macholak, Szczecin 2003, s. 49–62.

¹¹ Podane liczby dotyczą materiałów archiwalnych, które winny być natychmiast przyjęte do magazynów archiwalnych, ponieważ czas ich przechowywania w archiwum zakładowym przekroczył 25 lat. Natomiast w 2007 r. szczecińskie archiwum liczyło, że do przejścia w przyszłości ma ok. 11 km.b. akt, zaś w 2015 r. liczba ta osiągnęła ponad 18 km.b. akt: J. Glatz, *O zasobie Archiwum Państwowego w Szczecinie w latach 1945–2015*, „Szczeciński Informator Archiwalny” 2016, t. 25, s. 142.

bardzo ważny element pracy archiwum¹². Pod koniec 2007 r. Archiwum Państwowe w Szczecinie dysponowało 2074 zespołami archiwalnymi przechowywanymi w gmachu głównym w Szczecinie (1454 zespoły z 49 wakatami, tworzące 70,11 proc. zasobu) oraz w oddziałach w Stargardzie (314 zespołów z 27 wakatami, dających 15,14 proc. zasobu) i Płotach (306 zespołów z 17 wakatami, co wynosiło 14,75 proc. zasobu). W całym 2007 r., w porównaniu z rokiem poprzednim (2006), zasób szczecińskiego archiwum wzrósł o 30 zespołów archiwalnych. Nowo utworzone zespoły składały się zarówno z akt przejętych po raz pierwszy, jak i z wyodrębnionych w trakcie opracowywania zespołów już zewidencjonowanych. W pozyskiwanych aktach znajdowały się także dopływy do istniejących już w archiwum zespołów otwartych. W tej sytuacji proces narastania zasobu archiwum łączył w sobie dwa elementy — pozyskiwanie materiałów archiwalnych z przedpola oraz wyodrębnianie nowych zespołów w trakcie procesu opracowywania. Zatem w ciągu 2007 r. metraż materiałów archiwalnych znajdujących się w magazynach powiększył się o 169,70 m.b., tj. o 12 842 jednostki inwentarzowe (j.i.), osiągając 9068,20 m.b., co wynosiło 737 772 j.i. (pod koniec 2006 r. stan zasobu archiwum i jego oddziałów wynosił 8998,50 m.b., co dawało 724 930 j.i.). W następnych latach przejścia materiałów archiwalnych z przedpola archiwalnego oraz wydzielanie zespołów archiwalnych w trakcie procesu opracowania prowadziły w konsekwencji do wzrostu ilościowego posiadanych materiałów archiwalnych, co przedstawia tabela nr 2. Analiza danych zamieszczonych w tabeli wskazuje, że przyjmowanie nabytków do magazynów archiwalnych było w badanym okresie zróżnicowane. Najwięcej jednostek inwentarzowych, tj. 67 847, przejęto w 2014 r., co dało łącznie 360,81 m.b. akt. Natomiast pod względem metrażu pozyskanych archiwaliów rekordowy był rok 2013, kiedy to do magazynów trafiło 772,84 m.b. akt tworzących 45 514 j.i. Najmniej materiałów w badanym okresie pozyskano z przedpola archiwalnego w 2008 r., otrzymując 153,83 m.b. akt liczących 19.631 j.i. W sumie w analizowanych latach archiwum szczecińskie wraz ze swoimi oddziałami pozyskało z przedpola archiwalnego łącznie 2840,53 m.b. archiwaliów liczących 261 453 j.i. Do wspomnianych liczb należy dodać wzrost wielkości zasobu archiwum wynikający z jego melioracji, korekt ewidencji czy też nielicznych akcji przekwalifikowywania akt kat. „B” na kat. „A”. W sumie w badanym okresie zasób Archiwum Państwowego w Szczecinie i jego oddziałów, tworzących lokalną sieć archiwalną, wzrósł o ponad 3 km.b. akt (3082,47 m.b.),

¹² Zasób Archiwum Państwowego w Szczecinie i jego narastanie było wielokrotnie poruszane w publikacjach szczecińskich archiwistów. Warto w tym miejscu wymienić chociażby: *Archiwum Państwowe w Szczecinie. Przewodnik po zasobie archiwalnym. Akta do 1945 roku*, oprac. R. Gaziński, P. Gut, M. Szukała, Warszawa–Szczecin 2002, s. 549; R. Gaziński, J. Macholak, *Zasób Archiwum Państwowego w Szczecinie*, „Szczeciński Informator Archiwalny” 2002, nr 16, s. 15–36; P. Gut, *O zasobie Archiwum Państwowego w Szczecinie do 1945 r.*, *Mundus archii...*, s. 23–31; J. Macholak, *Materiały archiwalne dotyczące regionu 1945–2005. Krótka charakterystyka zasobu*, *Mundus archii...*, s. 33–42 oraz ostatnio J. Glatz, *O zasobie...*, s. 127–157.

co dało 307 837 j.i. W murach archiwalnych pojawiło się w tej dekadzie 297 nowych zespołów archiwalnych. Zatem w analizowanym okresie zasób szczecińskiej placówki i podległych mu oddziałów wzrósł o 25 proc. z wyjściowych, pod koniec 2006 r., 8998,50 m.b. archiwaliów podzielonych na 724 930 j.i. do 12 080,97 m.b. materiałów liczących 1 032 767 j.i., co było stanem na koniec 2016 r.¹³ W punkcie zamknięcia rozważań (koniec 2016) w Szczecinie przechowywano 1697 zespołów archiwalnych (w tym 57 wakatów), co dawało 72,55 proc. zasobu, w Stargardzie — 326 zespołów (27 wakatów), czyli 13,94 proc. zasobu, zaś w nowym oddziale w Międzyzdrojach (funkcjonujący od 2009) — 316 zespołów (20 wakatów), tj. 13,51 proc. zasobu.

Nie ulega najmniejszej wątpliwości, że najważniejszym kierunkiem działań każdego archiwum historycznego jest opracowywanie posiadanego zasobu. Dopiero zespoły w pełni opracowane, posiadające inwentarz archiwalny, mają dużą wartość informacyjną i naukową dla użytkowników¹⁴. W analizowanej dekadzie (tabela 3) Archiwum Państwowe w Szczecinie opracowało prawie 3 km.b. akt (2899,92 m.b., co dawało 346 644 j.i.), a odsetek całkowicie opracowanego zasobu (mimo przejścia z przedpoła 3 km.b. akt) wzrósł o ponad 15 proc. W tym samym czasie pracownicy archiwum dodatkowo zinwentaryzowali ponad 2 km.b. archiwaliów (2114,64 m.b. akt dających razem 242 449 j.i.). W poszczególnych latach tempo całkowitego opracowywania materiałów archiwalnych było różne, bowiem nad dużymi zespołami pracuje się zazwyczaj kilka lat, co prowadzi w niektórych latach do kumulacji liczby zespołów przedstawionych do zatwierdzenia na posiedzeniach Archiwalnej Komisji Metodycznej. Rekordowym w tym wypadku był 2014 r., kiedy to opracowano całkowicie 604,28 m.b. materiałów archiwalnych, liczących łącznie 80 574 j.i. Z kolei najmniej akt opracowano w 2008 r. — 65,43 m.b. podzielonych na 11 141 j.i. (tabela 3). Co roku zmieniały się także liczby zinwentaryzowanych materiałów archiwalnych. Przykładowo w 2013 r. zinwentaryzowano 826,44 m.b. archiwaliów liczących razem 51 219 j.i., zaś w 2010 r. tylko 48,71 m.b. akt podzielonych na 15 165 j.i. (tabela 3). W omawianym okresie szczecińscy archiwiści opracowywali różne zespoły wytworzone zarówno przed, jak i po 1945 r. Z tych pierwszych należy wymienić m.in. akta książęce (Archiwum Książąt Włogoskich, 2007)¹⁵, administracyjne (Starostwo Powiatowe w Greifswaldzie, 2008), sądowe (Sąd Nadwor-

¹³ Porównaj także: J. Glatz, *O zasobie...*, s. 136–138.

¹⁴ O opracowaniu akt w Archiwum Państwowym w Szczecinie pisano wielokrotnie, chociażby: J. Grzelak, *Zasób Archiwum Państwowego w Szczecinie i jego opracowanie w latach 1981–1988*, „Szczeciński Informator Archiwalny” 1990, nr 5, s. 6–24; idem, *Zasób Archiwum Państwowego w Szczecinie i jego opracowanie w latach 1989–1990*, „Szczeciński Informator Archiwalny” 1992, nr 7, s. 5–11 czy też R. Techman, *Opracowanie zasobu Archiwum Państwowego w Szczecinie w latach 1991–1993*, „Szczeciński Informator Archiwalny” 1993, nr 8, s. 5–12.

¹⁵ Porównaj: *Archiwum Książąt Włogoskich w zasobach Archiwum Państwowego w Szczecinie i Landesarchiv Greifswald*, oprac. A. Łazarek i U. Rodig, Warszawa–Greifswald–Szczecin 2005, s. 5–19, 39–128.

ny w Greifswaldzie, 2009; Sądy Obwodowe w Resku i Stargardzie, 2011 oraz w Łobzie, 2012, w Darłowie i Szczecinie, 2016), kościelne (Konsystorz Prowincji Pomorskiej w Szczecinie, 2013; Generalny Superintendent w Greifswaldzie, 2008) czy też szkolne (Gimnazjum Mariackie w Szczecinie, 2007). Wśród materiałów wytworzonych po 1945 r. opracowano m.in. akta administracji państwowej i samorządowej (Urzędy Miasta i Gminy w Suchaniu i Łobzie, 2008; Wojewódzka Rada Narodowa w Szczecinie, 2010; Urząd Miejski i Miejska Rada Narodowa w Szczecinie, 2015), partii (komitety powiatowe PZPR, 2009), sądowe (Sąd Wojewódzki w Szczecinie, 2014), instytucji kultury (Rozgłośnia Regionalna i Ośrodek Telewizyjny w Szczecinie, 2015; Polskie Radio Szczecin Spółka Akcyjna, 2015), a przede wszystkim akta ważnych dla regionu przedsiębiorstw gospodarczych (Zarząd Portu Szczecin-Świnoujście, 2007; Fabryka Mechanizmów Samochodowych „Polmo” S.A. w Szczecinie, 2007; Stocznia Remontowa „Parnica” Sp. z o.o. w Szczecinie, 2008; Szczecińska Fabryka Maszyn Budowlanych „Zremb-Famabud”, 2009; Huta Szczecin, 2011; Przedsiębiorstwo Państwowe Stocznia „Odra” w Szczecinie, 2011; Polska Żegluga Morska w Szczecinie, 2013; Przedsiębiorstwo Połowów Dalekomorskich i Usług Rybackich „Odra” w Świnoujściu, 2013; Szczeciński Zakład Papierniczy „Skolwin”, 2015; czy też Fabryka Kabli „Załom”, 2016). Na koniec warto jeszcze raz podkreślić, że prawidłowe opracowanie zespołów archiwalnych nie tylko przybliży nam poszczególnych aktotwórców, opisuje sposoby opracowania akt i nadaną im strukturę wewnętrzną, ale także precyzyjnie wskazuje na zawartość treściową poszczególnych jednostek. W tej sytuacji dopiero całkowicie opracowany zespół posiada dla użytkownika pełną wartość informacyjną.

Wobec tego, że każde archiwum historyczne opracowuje akta po części z myślą o ich zabezpieczeniu, ale przede wszystkim w celu udostępniania użytkownikom, czas teraz na analizę tej ważnej funkcji działalności Archiwum Państwowego w Szczecinie¹⁶. W latach 2007–2016 w pracowni naukowej szczecińskiej placówki materiały archiwalne analizowało 16 817 użytkowników (tabela 4), z których 1841 przybyło z zagranicy, głównie z Niemiec¹⁷. W sumie odwiedzili oni pracownię naukową archiwum 37 683 razy, wypożyczając łącznie blisko 200 tys. j.i. (199 532 j.i.), z czego ok. 23 tys. (22 924 j.i.) trafiło do rąk gości zagranicznych. Jednocześnie pracownicy archiwum na

¹⁶ O udostępnianiu wcześniej: J. Grzelak, *Udostępnianie zasobu Archiwum Państwowego w Szczecinie w latach 1945–2001*, „Szczeciński Informator Archiwalny” 2002, nr 16, s. 57–100; por. także: W. Mijał, *Pracownia naukowa Archiwum Państwowego w Szczecinie*, *Mundus archii...*, s. 95–98.

¹⁷ Oczywiście zdarzali się pojedynczy użytkownicy z innych krajów europejskich: Wielkiej Brytanii, Holandii, Danii, Rosji, Francji, Hiszpanii, Belgii, Czech, Białorusi, Irlandii, Szwecji, Szwajcarii, Austrii, Włoch i Norwegii. Docierali do szczecińskiej pracowni również użytkownicy z krajów pozaeuropejskich, głównie z USA, Australii, Brazylii, ale także z Republiki Południowej Afryki, Izraela, Kanady, Chile, Paragwaju, Argentyny, Armenii, Azerbejdżanu, wreszcie Japonii i Nowej Zelandii.

zlecenie użytkowników wykonali 119 540 reprodukcji, głównie kserokopii i skanów przechowywanych na miejscu akt. W omawianej dekadzie przeprowadzono także 16 494 kwerendy, w tym 10 152 wykonano dla użytkowników krajowych, zaś 6342 dla zagranicznych. Biorąc pod uwagę liczbę użytkowników w pracowni naukowej w kolejnych latach analizowanej dekady, to rekord padł w 2015 r., kiedy to do archiwum trafiły 2744 osoby odwiedzające je 4658 razy i wypożyczające 27 714 j.i. Najmniej użytkowników przekroczyło próg pracowni w 2011 r.— 606 osób. Odwiedziły one archiwum 2620 razy i wykorzystywały 12 745 j.i. (tabela 4). Natomiast liczba reprodukcji (kserokopie, zdjęcia czy skany) osiągnęła swoje apogeum w 2008 r., kiedy to zamówiono ich 38 154. Od tego czasu liczba wykonywanych dla użytkowników reprodukcji systematycznie malała. Spowodowane to było zgodą archiwum na wykorzystywanie przez użytkowników podczas pracy aparatów cyfrowych, co dawało im możliwość samodzielnej reprodukcji analizowanych akt. Nic więc dziwnego, że w 2016 r. użytkownicy zlecieli wykonanie tylko 3696 kserokopii i skanów (tabela 4). W latach 2007–2016 najczęściej udostępniano archiwalia w celach naukowych, ale pojawiały się także cele genealogiczne, własnościowe czy socjalne. Do najpowszechniej wykorzystanych w tym czasie zespołów archiwalnych wytworzonych do końca XVIII w. należy zaliczyć: Archiwum Księżąt Szczecińskich, Archiwum Księżąt Wołogoskich oraz Księgi Metrykalne. Z kolei spośród zespołów powstałych w XIX i pierwszej połowie XX w. użytkownicy najchętniej korzystali z: Naczelnego Prezydium Prowincji Pomorskiej, Rejencji Szczecińskiej, Akt Miasta Szczecin — Nadzór Budowlany, Urzędów Katastralnych w Szczecinie i Stargardzie, Prezydium Policji w Szczecinie oraz Akt Urzędów Stanu Cywilnego. Natomiast spośród akt wytworzonych po 1945 r. najczęściej wypożyczano materiały: Komitetu Wojewódzkiego PZPR, Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej w Szczecinie i Urzędu Wojewódzkiego Szczecińskiego.

Nadzór nad przedpołem archiwalnym i kształtowanie narastającego zasobu archiwalnego, pozyskiwanie archiwaliów z przedpoła, ich przechowywanie i opracowywanie, wreszcie udostępnianie w pracowni naukowej to najważniejsze funkcje każdego archiwum historycznego. Trzeba tutaj podkreślić, że dla Archiwum Państwowego w Szczecinie nie były one jedyne. Archiwum to posiada bowiem nowoczesnie wyposażoną pracownię konserwacji pergaminu i papieru. Dlatego też w corocznych sprawozdaniach z pracy szczecińskiej placówki znajdziemy także informacje o działalności związanej z technicznym zabezpieczeniem zasobu. Na to pojęcie składa się przede wszystkim konserwacja archiwaliów, w ramach której konserwatorzy wykonywali: oczyszczanie mechaniczne akt, ich dezynfekcję, mycie, naprawę przetarć i ubytków, wzmacnianie grzbietów, prasowanie, wykonywanie ochronnych obwolut, wreszcie szycie. Ponadto bardzo intensywnie prowadzono profilaktykę konserwatorską obejmującą odkurzenie archiwaliów, przekładanie ich do pudeł z kartonu bezkwasowego oraz

gazowanie akt¹⁸. Dodatkowo szczecińscy konserwatorzy wykonywali, w miarę potrzeb, prace introligatorskie. Osobnym zadaniem robionym sukcesywnie przez całą dekadę było zabezpieczanie zasobu przez wykonywanie setek tysięcy mikrofilmów, skanów i fotografii. Zadanie to jest niezwykle istotne z punktu widzenia zachowania przechowywanych archiwaliów dla przyszłych pokoleń, bowiem po zrobieniu kopii zabezpieczającej oryginalne akta nie trafiają już do pracowni naukowej, a użytkownicy wykorzystują jedynie ich kopie.

Pora także wspomnieć o jeszcze jednym polu działalności Archiwum Państwowego w Szczecinie. Od lat przenosiło ono pomoce ewidencyjno-informacyjne w przestrzeń cyfrową¹⁹. W 2007 r. do bazy IZA, w której znajdowały się inwentarze archiwalne i spisy akt, wpisano 67 tys. rekordów, przez co pod koniec 2007 r. szczecińska część bazy liczyła 337 tys. rekordów. Do końca 2015 r. do IZY Archiwum Państwowe w Szczecinie wprowadziło 453 375 rekordów, a jej stan osiągnął poziom 790 375 rekordów. Ponadto w latach 2007–2014 szczecińska placówka prowadziła digitalizację m.in. Państwowego Urzędu Repatriacyjnego oraz Zbioru Fotografii. Gdy w połowie 2016 r. zapadła w Warszawie decyzja o wprowadzeniu w polskich archiwach państwowych nowego systemu ZoSIA (Zintegrowany System Informacji Archiwalnej), Archiwum Państwowe w Szczecinie przystąpiło do konwersji danych z dotychczas prowadzonych baz SEZAM oraz IZA do nowo wprowadzonego zintegrowanego systemu.

W prezentowanym szkicu, omawiającym główne kierunki działań Archiwum Państwowego w Szczecinie w latach 2007–2016, należy również przyjrzeć się pozaarchiwalnej aktywności placówki. Przede wszystkim należy stwierdzić, że szczecińskie archiwum od lat zajmowało wysoką pozycję wśród regionalnych podmiotów. Jego prestiż budowały: efektywna działalność merytoryczna w sprawach archiwalnych oraz duża aktywność zewnętrzna i współpraca z wieloma instytucjami Pomorza Zachodniego. Przez całą dekadę utrzymywano intensywne kontakty z placówkami nauki i kultury (Uniwersytet Szczeciński, Książnica Pomorska, Zamek Książąt Pomorskich, Biblioteka Główna US, Muzeum Narodowe, szczeciński oddział Instytutu Pamięci Narodowej, Wyższa Szkoła Administracji Publicznej w Szczecinie, Woliński Park Narodowy czy też Muzeum Archeologiczno-Historyczne w Stargardzie), stowarzyszeniami i towarzystwami (Stowarzyszenie Archiwistów Polskich, Szczecińskie Towarzystwo Naukowe, Stowarzyszenie Historyków Sztuki, Szczecińskie Towarzystwo „Pogranicze”, Euroregion Pomerania), organami administracji państwowej i samorządowej (Wojewoda Zachodniopomorski, Marszałek Województwa Zachodniopomorskiego, Prezydent Miasta Szczecin, Wojewódzki Zachodniopomorski Konserwator Zabytków, Regionalne Biuro Badań i Dokumentacji Zabytków czy Kura-

¹⁸ Archiwum Państwowe w Szczecinie posiada własną komorę gazową.

¹⁹ O nowych zadaniach stojących przed archiwami i zmianach funkcjonowania samych archiwów w dobie społeczeństwa informacyjnego m.in.: W. Woźniak, *Informatyzacja w działalności archiwów* [w:] *Archiwa polskie...*, s. 37–43.

torium Oświaty), wojskiem (Korpus NATO Północny Wschód, 12 Szczecińska Dywizja Zmechanizowana) oraz z Kościołem (Kuria Metropolitalna Szczecińsko-Kamińska, Diecezjalny Konserwator Zabytków, Seminarium Duchowne). Z podmiotów zagranicznych szczecińska placówka miała w tym okresie stałe kontakty robocze z bliźniaczym pod względem zasobu Archiwum Krajowym w Greifswaldzie. Współpracowano także z Instytutem Historii Uniwersytetu w Greifswaldzie, Muzeum w Schwerinie, Biblioteką Krajową w Schwerinie, Ewangelickim Archiwum Centralnym w Berlinie, Towarzystwem Historii Kościoła na Pomorzu, Towarzystwem Historii i Starożytności Pomorza, Pomorskim Muzeum w Greifswaldzie, Archiwum Miejskim w Greifswaldzie, Wydziałem Kultury Miasta Greifswald, Uniwersytetem w Osnabrück oraz Komisją Historyczną Pomorza.

Współpraca z wymienionymi wyżej instytucjami miała różnoraki charakter. Archiwum udzielało licznych konsultacji w sprawach archiwalno-historycznych, wykonywało kwerendy na rzecz partnera, prowadziło akcję mikrofilmowania zbiorów, wymieniało informacje naukowe i archiwalne, popularyzowało swoją działalność i zasób, służyło wsparciem merytorycznym przy organizacji konferencji, sympozjów, sesji czy wystaw. Wiele z tych działań było wręcz inicjowane przez szczecińskich archiwistów. Spośród licznie organizowanych lub współorganizowanych konferencji należy wymienić w tym miejscu chociażby: „Zamki i rezydencje na Pomorzu Zachodnim” (2007), „Działalność Obywatelskiego Komitetu Porozumienia w Szczecinie w latach 1989–1990” (2008), „Kompanie kleryków w Wojsku Polskim w latach 1959–1970” (2008), „Narodziny i zasady funkcjonowania województwa samorządowego. Doświadczenia województwa zachodniopomorskiego w latach 1998–2008” (2009). „Z dziejów Węgorzyna” (2010), „Od atlasu do kolekcji. W 440. rocznicę wydania atlasu Abrahama Orteliusa” (2010), „Praca przymusowa na Pomorzu w latach 1939–1950. Stan i perspektywy badań naukowych oraz edukacji historycznej w Polsce i Niemczech” (2012), „Prymas August Hlond. Duszpasterz i mąż stanu” (2012), „Świadectwa codzienności. Dokumenty, ludzie, fakty” (2013), „Piśmiennictwo na Pomorzu Zachodnim do końca XVIII w.” (2014), „Znak Gryfa. Gryfici i ich dziedzictwo” (2014), „Społeczeństwo i Kościół na Pomorzu podczas pierwszej wojny światowej” (2015), „Archiwum Państwowe w Szczecinie, Książnica Pomorska, Muzeum Narodowe w Szczecinie w przestrzeni społecznej Pomorza Zachodniego w latach 1945–2015” (2015), „Archiwa historyczne ziem zachodnich i północnych Polski w przestrzeni społecznej z perspektywy siedemdziesięciolecia” (2015), „W 100. rocznicę urodzin JE ks. abp. Kazimierza Majdańskiego” (2016) czy też „Historyczne księgozbiory w bibliotekach archiwów państwowych” (2016). Innym sposobem, zwłaszcza popularyzacji misji szczecińskiego archiwum, były wystawy dokumentów pochodzących zresztą nie tylko z własnych zbiorów. We wspomnianej dekadzie zorganizowano lub współorganizowano dziesiątki wystaw, spośród których wymienimy chociażby:

„Odważmy się być wolnymi. W 90-lecie odzyskania przez Polskę niepodległości” (2008), „Jan Bugenhagen (1485–1558) reformator Pomorza” (2009), „Druga wojna światowa z perspektywy Pomorza” (2009), „Katyń — dzieje rodzin katyńskich na Pomorzu Zachodnim” (2010), „Kościół Katolicki na Pomorzu Zachodnim” (2010), „Wieża Babel. Rzecz o języku i formach zapisu” (2010), „Szczeciński Grudzień 1970” (2010), „David Gilly i jego czasy” (2010), „Na dworze książąt pomorskich” (2011), „Polskie drogi na Pomorze Zachodnie po drugiej wojnie światowej” (2011), „Aktywność Armii Krajowej na Pomorzu Zachodnim” (2011), „Sąsiedzi w Europie. Księstwo Pomorskie i Królestwo Polskie 1000–1648” (2012)²⁰, „150. rocznica czynu niepodległościowego. Powstanie styczniowe 1863 r. z perspektywy pruskiego Pomorza. Pomorskie echa” (2013), „Od Pedagogium Książęcego do Gimnazjum Mariackiego” (2013), „Skarby Archiwum Państwowego w Szczecinie” (2014), „Pod skrzydłami Gryfa” (2014), „Emigracja polityczna do Francji w latach 1939–1989” (2014), „70 lat polskiej administracji na Pomorzu Zachodnim” (2015), „Dokumenty życia codziennego szczecinian” (2016) oraz „Z dziejów chrześcijaństwa na Pomorzu Zachodnim. W 1050. rocznicę chrztu Polski” (2016). Do wspomnianych działań popularyzatorskich należy jeszcze dodać setki spotkań z uczniami szkół ponadpodstawowych i miłośnikami historii regionalnej, podczas których prezentowano wybrane dokumenty z zasobu archiwum oraz omawiano różne etapy dziejów Pomorza Zachodniego. Spotkania te odbywały się nie tylko w gmachu głównym archiwum, ale także w siedzibach jego oddziałów (Stargard, Płoty, potem Międzyzdroje). Popularyzacji wiedzy o losach Pomorza Zachodniego oraz dziejach szczecińskiego archiwum i jego zasobu służyły także audycje radiowe i telewizyjne z udziałem archiwistów, publikacje prasowe i internetowe (choćby na portalu „Sedina”). Tego typu aktywności można w latach 2007–2017 liczyć na setki. Dodatkowo Archiwum Państwowe w Szczecinie włączało się od 2008 r. w kolejne edycje Festiwalu Nauki organizowanego przez Szczecińskie Towarzystwo Naukowe, prezentując najciekawsze dokumenty ze swoich zbiorów oraz wyświetlając filmy o Szczecinie. Z kolei od 2012 r. archiwum regularnie współuczestniczy w Nocy Muzeów, pokazując na swoim terenie wybrane dokumenty i emitując stare filmy. Trzeba także wspomnieć o regularnym udziale w omawianej dekadzie szczecińskiego archiwum w Międzynarodowych Dniach Archiwów i Europejskich Dniach Dziedzictwa.

Archiwum, posiadając oficynę wydawniczą „Dokument”, wydawało własne publikacje naukowe i popularnonaukowe²¹. W latach 2007–2016 wydano ich łącznie 78 (2007 — 8, 2008 — 2, 2009 — 7, 2010 — 6, 2011 — 10, 2012 — 9,

²⁰ Do wspomnianej wystawy został wydany bogaty katalog: *Sąsiedzi w Europie. Księstwo Pomorskie i Królestwo Polskie (1000–1648). Wystawa archiwalna*, oprac. M. Schoebel, J. Macholak, P. Gut, U. Rodig, Kraków–Szczecin–Greifswald 2012, s. 319.

²¹ J. Kosman, *Wydawnictwo „Dokument”. Oficyna Archiwum Państwowego w Szczecinie*, „Szczeciński Informator Archiwalny” 2016, nr 25, s. 107–113.

2013 — 8, 2014 — 11, 2015 — 11, 2016 — 6)²². Osobnego wspomnienia wymaga publikacja (od roku 1983 przez 33 lata) rocznika „Kronika Szczecina”, ukazującego się przy współpracy Urzędu Miasta Szczecin przez całą omawianą dekadę. Życie merytoryczne i naukowe instytucji toczyło się na zebraniach komisji metodycznej, których w omawianej dekadzie odbyło 56 (2007 — 7, 2008 — 6, 2009 — 6, 2010 — 7, 2011 — 7, 2012 — 3, 2013 — 5, 2014 — 5, 2015 — 6, 2016 — 4) oraz na 46 zebraniach naukowych (2007 — 5, 2008 — 3, 2009 — 5, 2010 — 5, 2011 — 5, 2012 — 4, 2013 — 4, 2014 — 6, 2015 — 5, 2016 — 4). Trzeba jeszcze dodać, że pracownicy Archiwum Państwowego w Szczecinie uczestniczyli aktywnie w pracach centralnych komisji i zespołów międzyarchiwalnych, wygłosili 211 referatów na konferencjach naukowych (2007 — 19, 2008 — 14, 2009 — 14, 2010 — 28, 2011 — 22, 2012 — 23, 2013 — 26, 2014 — 25, 2015 — 20, 2016 — 20) oraz wydali drukiem łącznie 262 publikacje: artykuły, katalogi wystaw, edycje źródeł, monografie, recenzje czy sprawozdania (2007 — 19, 2008 — 16, 2009 — 9, 2010 — 17, 2011 — 27, 2012 — 23, 2013 — 45, 2014 — 29, 2015 — 37, 2016 — 40).

Na koniec niniejszego szkicu trzeba zatrzymać się chociaż na chwilę przy działalności remontowo-budowlanej archiwum. Nie zamierzam wymieniać tu wszystkich remontów przeprowadzonych w obiektach archiwalnych podległych szczecińskiej dyrekcji w całej interesującej nas dekadzie. Pragnę jedynie zwrócić uwagę na problemy magazynowe. Archiwum Państwowe w Szczecinie już wcześniej, tj. przed omawianą dekadą, borykało się z narastającym brakiem powierzchni magazynowej. Tylko na kilka lat problem ten złągodziły ekspozytury w Strzmielach i Dobrej Szczecińskiej. Częściowym rozwiązaniem problemu była likwidacja w 2009 r. oddziału szczecińskiego archiwum w Płotach²³ i przeniesienie zbiorów do przygotowanych, zdecydowanie pojemniejszych magazynów w Międzyzdrojach. Od tej pory szczecińskie archiwum tworzyło lokalną sieć składającą się z centrali w Szczecinie, dwóch oddziałów w Stargardzie i Międzyzdrojach oraz dwóch ekspozytur w Strzmielu i Dobrej Szczecińskiej. Wobec całkowitego braku wolnego miejsca magazynowego w szczecińskiej centrali od 2012 r., w sprzyjających okolicznościach, rozpoczęto intensywne zabiegi o budowę w Szczecinie nowego gmachu archiwalnego, który miał być przeznaczony do przechowywania akt wytworzonych po 1945 r. Archiwalia wcześniejsze miały pozostać w starym zabytkowym już budynku. Rozważano różne miejsca lokacji planowanego obiektu. Jednym z nich miała być reprezentacyjna działka przy Jasnych Błoniach. Ostatecznie, po długich zabiegach archiwum pozyskało teren

²² Redaktorem naczelnym Wydawnictwa „Dokument” do 2017 r. był prof. Kazimierz Kozłowski. Wydawnictwo wydawało także rocznik „Szczeciński Informator Archiwalny” redagowany przez Marię Frankel.

²³ Oddział w Płotach zajmujący zamek Ostenów-Blücherów posiadał jedną z najgorszych w Polsce proporcji między kubaturą magazynów a całkowitą objętością obiektu, przez co koszt przechowywania akt był tu szczególnie wysoki.

będący częścią kompleksu dawnych koszar przy ulicy Żołnierskiej. W 2013 r., w porozumieniu z Naczelną Dyrekcją Archiwów Państwowych, uznano, że na nowy obiekt można spróbować pozyskać środki europejskie. Znalaziono wówczas niemieckiego partnera — miasto Greifswald, które zamierzało wybudować własne, miejskie archiwum. W 2014 r. obaj partnerzy, za zgodą władz archiwalnych w Warszawie, prowadzili zaawansowane dyskusje na temat wspólnego wystąpienia z aplikacją o fundusze europejskie. Znając powierzchnię i wymiary pozyskanej działki, wykonano koncepcję architektoniczną nowego obiektu archiwum. Gdy w 2016 r. przygotowania były już mocno zaawansowane, strona polska odstąpiła od wspólnego przedsięwzięcia, co pozostawiło szczecińskie archiwum z nierozwiązanym problemem magazynowym. Władze archiwalne złożyły wówczas obietnicę, że budowa nowego obiektu zostanie sfinansowana ze środków ministerialnych.

Jak zatem podsumować dekadę lat 2007–2017? Podajmy tu kilka podstawowych liczb. W omawianym czasie Archiwum Państwowe w Szczecinie intensywnie nadzorowało przedpole archiwalne, poprawiając funkcjonowanie wielu archiwów zakładowych. Jednocześnie nadzorowano wybrakowanie 120 km.b. materiałów niearchiwalnych oraz przejęto do magazynów ponad 3 km.b. archiwaliów. Pracownicy archiwum opracowali 3 km.b. akt, a następnie 2 km.b. zinventaryzowali. Wraz z opracowaniem i inwentaryzacją archiwaliów sukcesywnie digitalizowano Zbiór Fotografii oraz przenoszono w świat cyfrowy pomoce ewidencyjno-informacyjne. Trzeba podkreślić, że mimo znacznych przejęć dokumentacji archiwalnej, wielkość opracowanego zasobu powiększyła się w omawianej dekadzie o ponad 15 proc. Pracownię naukową odwiedziło w tym czasie prawie 17 tys. użytkowników, którzy wypożyczyli ok. 200 tys. j.i. Ponadto archiwum prowadziło aktywną działalność pozaarchiwalną. Organizowano dziesiątki konferencji naukowych i wystaw popularyzujących zasób, wygłoszono setki prelekcji, udzielono setek wywiadów prasowych, radiowych i telewizyjnych. Pracownicy merytoryczni wygłosili wiele referatów na konferencjach naukowych (211) oraz wydali drukiem znaczną ilość publikacji (262). Można zatem stwierdzić, że Archiwum Państwowe w Szczecinie bardzo dobrze przepracowało dekadę lat 2007–2017.

Na koniec warto jeszcze wskazać następcy dr. Jana Macholaka, dr. hab. Krzysztofowi Kowalczykowi prof. US, na co winien zwrócić szczególną uwagę i jakie problemy szczecińskiego archiwum wymagają pilnego rozwiązania. W moim przekonaniu przede wszystkim należy walczyć o nowe magazyny²⁴. W obecnej sytuacji, po rezygnacji w 2016 r. ze wspólnego polsko-niemieckiego projektu

²⁴ Magazyny w Szczecinie pozwoliłyby także na koncentrację w jednym miejscu całego zasobu. Pozwoliłoby to na rezygnację w pierwszej kolejności z: oddziału w Stargardzie Szczecińskim (dawny arsenał miejski) i ekspozytury w Strzmielach (pałac Leperów). W następnym etapie można by zrezygnować z oddziału w Międzyzdrojach. Koncentracja zasobu ułatwiłaby zarządzanie nim i obniżyła koszty funkcjonowania Archiwum Państwowego w Szczecinie.

budowy w Szczecinie i Greifswaldzie nowych archiwów, Archiwum Państwowe w Szczecinie posiada jedynie w oddziale w Międzyzdrojach znaczącą wolną powierzchnię magazynową. W dłuższym okresie może to doprowadzić do wielu perturbacji w pozyskiwaniu materiałów archiwalnych z przedpola archiwalnego. Istotnymi kierunkami działań, które powinny być nadal kontynuowane, są ponadto: dalsze intensywne opracowywanie pozyskanych materiałów archiwalnych i ich przemyślana digitalizacja. Warto rozpocząć proces przygotowywania Archiwum Państwowego w Szczecinie do przechowywania i opracowywania dokumentów elektronicznych. Nie można rezygnować z wysokiej pozycji, jaką cieszy się szczecińska placówka w miejscowym i ogólnopolskim środowisku archiwalno-historycznym. Należy zatem sformułować realny i interesujący (nie-przeładowany) plan konferencji naukowych, wystaw oraz działań promujących archiwum w środowisku zewnętrznym.

Tabela 1. Nadzór Archiwum Państwowego w Szczecinie nad przedpołem archiwalnym w latach 2007–2016

Rok	Jednostki pod nadzorem	Kontrole	Lustracje pokontrolne	Ekspertyzy	Nowe i poprawione przepisy kanc.-arch.	Materiały wybrakowane	
						liczba zgód	wybrakowane materiały w m.b
2007	265	86	8	37	59	285	10 611,75
2008	263	101	7	35	72	287	12 221,14
2009	268	82	3	45	63	378	11 234,67
2010	270	85	3	39	61	362	9610,40
2011	271	115	3	62	150	288	8963,66
2012	283	94	5	82	259	388	13 994,82
2013	277	93	5	35	281	406	13 244,82
2014	277	106	5	64	183	419	15 191,18
2015	277	79	6	65	141	355	10 755,88
2016	279	104	5	62	232	369	14 553,30
Razem	-----	945	50	526	1501	3537	120 381,62

(Źródło: obliczenia własne na podstawie sprawozdań Archiwum Państwowego w Szczecinie)

Tabela 2. Nabytki Archiwum Państwowego w Szczecinie w latach 2007–2016

Rok	Nabytki			
	z archiwów zakładowych		ogółem	
	j.i.	m.b.	j.i.	m.b.
2007	10 278	130,50	12 842	169,70
2008	13 038	134,18	19 631	153,83
2009	19 920	411,91	23 463	423,33
2010	13 755	263,20	15 295	269,04
2011	17 919	177,50	18 562	179,65
2012	28 784	240,36	33 752	292,27
2013	26 191	692,68	45 514	772,84
2014	61 802	335,39	67 847	360,81
2015	36 953	290,81	37 435	292,41
2016	32 813	164,00	33 496	168,59
Razem	261 453	2840,53	307 837	3082,47

(Źródło: obliczenia własne na podstawie sprawozdań Archiwum Państwowego w Szczecinie)

Tabela 3. Opracowanie i inwentaryzacja zasobu Archiwum Państwowego w Szczecinie w latach 2007–2016

Rok	Opracowanie całkowite		Procent całkowicie opracowanego zasobu	Inwentaryzacja	
	j.i.	m.b.		j.i.	m.b.
2007	28 484	350,75	63,4	9921,24 h nagrań	131,50
2008	11 141	65,43	64,25	10 688	81,05
2009	16 739,87 h nagrań	219,50	66,2	9685	130,52
2010	27 109	327,67	68,1	15 165,14 h nagrań	48,71
2011	15 818	205,82	70,5	43 213, 48,5 h nagrań	315,67
2012	20 841	123,10	77,4	31 057	141,50
2013	74 248	367,48	77,6	51 219	826,55
2014	80574	604,28	78,15	13 927	147,95
2015	52 656,1965 h nagrań	453,09	b. d.	17 708	117,15
2016	19 034	182,80	b. d.	39 866	194,04
Razem	346 644,2052 h nagrań	2899,92	-----	242 449	2114,64

(Źródło: obliczenia własne na podstawie sprawozdań Archiwum Państwowego w Szczecinie)

Tabela 4. Wykorzystanie zasobu Archiwum Państwowego w Szczecinie

Rok	Liczba użytkowników		Liczba odwiedzin	Wypożyczenia j.i.		Reprodukcje dla użytkowników	Kwerendy	
		w tym zagranicznych			w tym dla zagranicznych		dla odbiorców krajowych	dla odbiorców zagranicznych
2007	664	114	3484	11 836	1836	15 064	1057	677
2008	722	110	3611	13 866	1442	38 154	1113	605
2009	643	106	4223	14 442	1865	17 066	1324	717
2010	19 83	158	3221	17 032	1261	14 497	1040	601
2011	606	95	2620	12 745	1175	8689	1126	548
2012	2363	259	3931	25 530	3768	6536	1143	550
2013	2539	280	4173	26 409	4139	6859	997	429
2014	2532	265	4044	26 079	2378	4466	790	731
2015	2744	271	4658	27 714	2363	4513	799	757
2016	2021	183	3718	23 879	2697	3696	763	727
Razem	16 817	1841	37 683	199 532	22 924	119 540	10 152	6342

(Źródło: obliczenia własne na podstawie sprawozdań Archiwum Państwowego w Szczecinie)

Bibliografia

- Archiwum Książąt Wologoskich w zasobach Archiwum Państwowego w Szczecinie i Landesarchiv Greifswald*, oprac. A. Łazarek i U. Rodig, Warszawa–Greifswald–Szczecin 2005, ss. 128.
- Archiwum Państwowe w Szczecinie. Przewodnik po zasobie archiwalnym. Akta do 1945 roku*, oprac. R. Gaziński, P. Gut, M. Szukała, Warszawa–Szczecin 2002, s. 549.
- Chmielewski Z., *Z archiwistyką po Europie XX wieku*, Szczecin 2017, ss. 303.
- Gaziński R., Macholak J., *Zasób Archiwum Państwowego w Szczecinie*, „Szczeciński Informator Archiwalny” 2002, nr 16, s. 15–36.
- Glatz J., *O zasobie Archiwum Państwowego w Szczecinie w latach 1945–2015*, „Szczeciński Informator Archiwalny” 2016, nr 25, s. 127–157.
- Grzelak J., *Udostępnianie zasobu Archiwum Państwowego w Szczecinie w latach 1945–2001*, „Szczeciński Informator Archiwalny” 2002, nr 16, s. 57–100.
- Grzelak J., *Zasób Archiwum Państwowego w Szczecinie i jego opracowanie w latach 1981–1988*, „Szczeciński Informator Archiwalny” 2002, nr 5, 2002, s. 6–24.
- Grzelak J., *Zasób Archiwum Państwowego w Szczecinie i jego opracowanie w latach 1989–1990*, „Szczeciński Informator Archiwalny” 2002, nr 7, 2002, s. 5–11.
- Gut P., *O zasobie Archiwum Państwowego w Szczecinie do 1945 r.*, *Mundus archii...*, s. 23–31.
- Jabłońska A., *Archiwum Państwowe w Szczecinie w liczbach 1945–2005*, *Mundus archii...*, s. 79–84.
- Jabłoński A., *Nadzór archiwalny*, *Mundus archii...*, s. 109–117.
- Jabłoński A., *Stan archiwów zakładowych instytucji wymiaru sprawiedliwości w Polsce*, *Studia Archiwalne — historyczne — politologiczne*. Książka ofiarowana Profesorowi Kazimierzowi Kozłowskiemu, red. A. Czubiński, J. Macholak, Szczecin 2003, s. 49–62.
- Kosman J., *Wydawnictwo „Dokument”. Oficyna Archiwum Państwowego w Szczecinie*, „Szczeciński Informator Archiwalny” 2016, nr 25, s. 107–113.
- Macholak J., *Materiały archiwalne dotyczące regionu 1945–2005. Krótka charakterystyka zasobu*, *Mundus archii...*, s. 33–42.
- Mijał W., *Pracownia naukowa Archiwum Państwowego w Szczecinie*, *Mundus archii...*, s. 95–98.
- Mundus archii mundus memoriae. Archiwum Państwowe w Szczecinie 1945–2005*, red. M. Frankeł, Szczecin 2007, ss. 182.
- Nałęcz D., *Archiwa u progu ery informacji — bilans otwarcia. Archiwa i archiwiści w dobie społeczeństwa informacyjnego. Pamiętnik IV Powszechnego Zjazdu Archiwistów Polskich. Szczecin 12–13 września 2002 r.*, t. 1, red. D. Nałęcz, Toruń 2002, s. 23–43.
- Sąsiedzi w Europie. Księstwo Pomorskie i Królestwo Polskie (1000–1648). Wystawa archiwalna*, oprac. M. Schoebel, J. Macholak, P. Gut, U. Rodig, Kraków–Szczecin–Greifswald 2012, ss. 319.
- Sobańska K., *Kształtowanie zasobu Archiwum Państwowego w Szczecinie w latach 1945–1955*, „Szczeciński Informator Archiwalny” 2006, nr 19, s. 43–68.
- Techman R., *Opracowanie zasobu Archiwum Państwowego w Szczecinie w latach 1991–1993*, „Szczeciński Informator Archiwalny” 1993, nr 8, s. 5–12.

Wajs H., *Archiwa wobec e-rządu i społeczeństwa informacyjnego, Archiwa i archiwiszczy...*, s. 55–64.

Wajs H., *Dokument elektroniczny jako wyzwanie, Archiwa polskie wczoraj i dziś*, red. K. Kozłowski, W. Stępnik, Warszawa 2012, s. 45–48.

Woźniak W., *Informatyzacja w działalności archiwów, Archiwa polskie...*, s. 37–43.

Keywords: State Archive in Szczecin, archival and research work, resource popularisation

Mots-clés : Archives d'État de Szczecin, activités d'archives et scientifiques, popularisation des fonds d'archives

Ключевые слова: Государственный архив в Щецине, архивная и научная деятельность, популяризация ресурсов

Radosław Gaziński, *The Main Activities of the State Archive in Szczecin between 2007 and 2017*. Between 2007 and 2017, the State Archive in Szczecin, managed by Dr Jan Macholak, was actively involved in performing archival work. Approximately 270 entities producing archival materials were supervised. Under the archive's supervision, approx. 120 km of non-archival materials were analysed, and 3 km of files were added to the Archive's collection. As a result, the resources of the Szczecin branch grew by 1/4 during that decade. At the same time, Szczecin archivists analysed the 3 km of files and additionally registered approx. 2 km of archival materials. Nearly 17,000 users visited the Archive's research laboratory during that time, borrowing approx. 200,000 items. At the same time, the Archive became actively involved in popularising its activities and resources. Several dozen exhibitions and conferences were organised, and the Archive's employees participated in the International Archives Day, the "Science Festival", the "Museum Night" and the European Heritage Days. In addition, the archivists gave several hundred presentations on the most interesting documents and the history of Pomerania to secondary school students and those interested in history. In addition, they gave several hundred press, radio and television interviews. Certain employees also conducted research on broadly-defined archival science and the history of the region. Between 2007 and 2017, the employees of the Szczecin Archive spoke more than 200 times at various conferences and published in excess of 260 articles, reviews, monographs, source compilations and exhibition catalogues. Thus, an analysis of the activities of the State Archive in Szczecin between 2007 and 2017 demonstrates that the Szczecin branch was very productive during the aforementioned decade.

Radosław Gaziński, *Principales orientations de l'activité des Archives d'État de Szczecin dans les années 2007–2017*. Entre 2007 et 2017, les archives d'État de Szczecin, dirigées par le dr Jan Macholak, ont procédé de façon active à des travaux d'archivage. À ce niveau, 270 entités produisant des documents d'archives étaient supervisées. Sous la supervision des archives, environ 120 km de documents non archivables ont été éliminés, et 3 km de dossiers ont été pris en charge dans les dépôts. Suite aux activités dont il est fait état ci-dessus, les fonds des archives de Szczecin a augmenté d'un quart au cours de la décennie considérée. À la même période, les archivistes de Szczecin ont classé 3 km de documents et ont en outre inventorié environ 2 km d'archives stockées. Pendant cette période, près de 17 000 utilisateurs ont visité la salle de lecture des archives, consultant près de 200 mille documents. En même temps, au cours de la période décrite, les archives se sont fortement impliquées dans la popularisation de leur activité et de leurs ressources. Plusieurs dizaines d'expositions et de conférences ont alors été organisées. Les archives ont activement participé aux

Journées internationales des archives, au « Festival des Sciences », à la « Nuit des musées » et aux Journées européennes du patrimoine. Les archivistes ont par ailleurs organisé plusieurs centaines de présentations des documents les plus intéressants et de conférences sur l'histoire de la Poméranie, destinées aux élèves des écoles de l'enseignement secondaires et aux amateurs d'histoire. Enfin, pendant cette période, des centaines d'interviews ont été données à la presse, la radio et la télévision. Une partie de l'équipe des archives a également effectué un travail scientifique pour étudier les problèmes de la science d'archives au sens large et de l'histoire de la région. Dans les années 2007–2017, les employés des archives de Szczecin se sont exprimés lors de différentes conférences en présentant plus de 200 exposés et ont publié plus de 260 articles, revues, monographies, éditions de sources ou catalogues d'expositions. Dans cette situation, l'analyse des activités des Archives d'État de Szczecin dans les années 2007–2017 nous permet de conclure que celles-ci ont réalisé un très bon travail lors de la décennie décrite.

Радослав Газиньски, *Основные направления деятельности Государственного архива в Щецине в 2007–2017 годах*. В 2007–2017 годах Государственный архив в Щецине под руководством доктора Яна Махоляка вел активную архивную деятельность. Осуществлялся постоянный надзор за ок. 270 субъектами, создающими архивные материалы. Под надзором архива было отчислено примерно 120 км неархивных материалов, а на хранение было принято 3 км актов. В результате указанных действий в данном десятилетии хранилище щецинского учреждения увеличилось на 1/4. Одновременно щецинские архивисты обработали 3 км актов и дополнительно провели инвентаризацию примерно 2 км архивных материалов. Научную лабораторию архива посетило за это время примерно 17 тысяч пользователей, которые взяли на прокат около 200 тысяч архивных материалов. В это же время архив активно занялся популяризацией своей деятельности и имеющегося хранилища. Тогда, когда было организовано несколько десятков выставок и конференций, архив активно участвовал в Международных днях архивов, «Фестивале науки», «Ночи музеев» и Европейских днях наследия. Более того, архивисты провели для учеников средних школ и любителей истории несколько сотен презентаций самых интересных документов, а также читали лекции об истории Поморья. Наконец в указанное время были проведены сотни интервью для прессы, радио и телевидения. Часть сотрудников архива работала также в научной сфере, исследуя проблемы архивоведения в широком смысле этого слова и историю региона. В 2007–2017 годах сотрудники щецинского архива прочитали на различных конференциях свыше 200 рефератов и опубликовали свыше 260 статей, рецензий, монографий, изданий источников и каталогов выставок. В связи с этим анализ деятельности Государственного архива в Щецине в 2007–2017 годах приводит нас к выводу, что щецинское учреждение очень активно работало в указанном десятилетии.